

Dostęp do procedury azyłowej

Co należy wiedzieć

**Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu
znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące Unii
Europejskiej.**

Numer bezpłatnej infolinii (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informacje są udzielane nieodpłatnie, większość połączeń również jest bezpłatna (niektórzy operatorzy, hotele lub telefony publiczne mogą naliczać opłaty).

Więcej informacji o Unii Europejskiej można znaleźć w portalu Europa (<http://europa.eu>).

Designed by EWORX

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2016

ISBN 978-92-9243-754-1

doi:10.2847/754720

© Unia Europejska, 2016

Powielanie materiałów dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Printed in Luxembourg

WYDRUKOWANO NA PAPIERZE BIELONYM BEZ CHLORU PIERWIASTKOWEGO (ECF)

Dostęp do procedury azylowej

Co należy wiedzieć

Spis treści

1	Czym jest ochrona międzynarodowa?	1
2	Czym jest zasada <i>non-refoulement</i> i kogo dotyczy?	2
3	Komu zostanie udzielona ochrona międzynarodowa w UE?	3
4	Na czym polega różnica między migrantem a osobą potrzebującą ochrony międzynarodowej?	5
5	Czy moim zadaniem jest decydować, czy dana osoba potrzebuje ochrony międzynarodowej?	6
6	Jakie prawa mają w chwili kontaktu ze mną osoby, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej?	7
7	Na czym polega moja odpowiedzialność wobec osób wymagających szczególnego traktowania?	8
8	Jakie mam obowiązki wobec dziecka lub osoby, która twierdzi, że jest dzieckiem?	9
9	Czy ofiara handlu ludźmi również może potrzebować ochrony międzynarodowej?	11
10	Kto może się ubiegać o ochronę międzynarodową?	13
11	Czy osoba ze stwierdzającymi nieprawdę dokumentami lub nieposiadająca dokumentów może ubiegać się o ochronę międzynarodową?	14
12	Jak rozpoznać osobę, która może chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?	15

13 Kiedy i jak należy przekazać informacje osobom, które mogą chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?	17
14 Kiedy dana osoba staje się wnioskującym o ochronę międzynarodową?	19
15 Jak rozpoznać osobę, która występuje z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?	20
16 Co zrobić, jeżeli dana osoba wyraziła chęć wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?	21
17 Co należy zrobić, jeżeli istnieją powody, aby przypuszczać, że ktoś może potrzebować ochrony, ale nie wyraził chęci wystąpienia z wnioskiem?	23
18 Co zrobić, jeżeli dana osoba wystąpiła o azyl, ale mam podejrzenia, że próbuje jedynie wykorzystać system?	25
19 Co stanie się, jeżeli nie uda mi się zidentyfikować osoby, która chce wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?	26
20 Czasami czuję się wyczerpany(-a) lub wręcz odczuwam gniew wobec osób, z którymi mam do czynienia na co dzień. Czy jest to normalne?	27
Dostęp do procedury azylowej	28

1 Czym jest ochrona międzynarodowa?

Osoby potrzebujące ochrony międzynarodowej nie mają w swoich krajach zagwarantowanych podstawowych praw człowieka i bezpieczeństwa fizycznego oraz zostały zmuszone do ucieczki przed zagrożającymi im prześladowaniami, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem bądź innymi poważnymi naruszeniami praw człowieka. Dlatego też społeczność międzynarodowa musi podjąć działania, aby wypełnić swoje zobowiązania wynikające z prawa międzynarodowego oraz unijnego do udzielenia ochrony międzynarodowej osobom, którym brakuje ochrony w ich krajach.

W unijnym dorobku prawnym w dziedzinie azylu przewidziano dwie formy ochrony międzynarodowej: status uchodźcy i status ochrony uzupełniającej. W związku z zasadą jednolitego statusu uchodźców i osób kwalifikujących się do ochrony uzupełniającej należy przyznać beneficjentom statusu ochrony uzupełniającej takie same prawa i świadczenia, z jakich korzystają uchodźcy, oraz stosować do nich takie same kryteria kwalifikowalności. Twoje państwo może ponadto przewidzieć inne formy ochrony ze względów humanitarnych.

Bezpieczeństwo i dostęp do odpowiedniej procedury azylowej stanowią niezbędne elementy zapewnienia osobom potrzebującym ochrony międzynarodowej praw, które im przysługują. Jako funkcjonariusz pierwszego kontaktu odgrywasz kluczową rolę w zapewnieniu dostępu do ochrony osobom jej potrzebującym.

2 Czym jest zasada *non-refoulement* i kogo dotyczy?

Zasada *non-refoulement* odnosi się do spoczywającego na państwach członkowskich obowiązku **powstrzymania się od wydalenia osób lub ich zawracania w jakikolwiek sposób do granicy terytoriów lub do dowolnego miejsca, w którym mogą one być prześladowane**, skazane na karę śmierci, torturowane bądź poddane innemu niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, nawet jeżeli są one nielegalnymi migrantami. W kontekście azylu zasada *non-refoulement* pociąga za sobą wymóg umożliwienia osobom ubiegającym się o ochronę międzynarodową dostępu do terytorium oraz do sprawiedliwych i efektywnych procedur azylowych w celu ustalenia, czy danej osobie zostanie udzielona ochrona międzynarodowa.

Zakaz wydalenia lub zawracania ma zastosowanie do wszystkich postaci przymusowego usuwania, w tym deportacji, wydalenia, ekstradycji, nieformalnego przekazania lub wydania w trybie nadzwyczajnym, jak też zakazu wjazdu wydanego na granicy. **Obejmuje on również odesłanie w sposób pośredni, czyli zawrócenie osoby do państwa trzeciego, w którym istnieje ryzyko jej wydalenia.** Żadnej osoby ubiegającej się o azyl nie należy zawracać do państwa trzeciego w celu rozpatrzenia jej wniosku bez wystarczających gwarancji w każdym indywidualnym przypadku. Gwarancje te dotyczą następujących kwestii: dana osoba będzie podlegać readmisji w tym państwie, będzie jej przysługiwać skuteczna ochrona przed wydaleniem, będzie mogła ubiegać się o azyl i korzystać z niego oraz będzie traktowana zgodnie z przyjętymi standardami międzynarodowymi.

Zob. sekcję Kluczowa rola funkcjonariuszy pierwszego kontaktu *Praktycznego* przewodnika.

3 Komu zostanie udzielona ochrona międzynarodowa w UE?

W unijnym dorobku prawnym w dziedzinie azylu przewidziano dwie formy ochrony międzynarodowej: status uchodźcy i status ochrony uzupełniającej. Twoje państwo może ponadto przewidzieć inne formy ochrony ze względów humanitarnych.

- **Uchodźca** oznacza osobę, która została zmuszona do ucieczki z państwa swojego obywatelstwa lub, w przypadku bezpaństwowca, z państwa swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej i nie może lub nie chce z powodu tej obawy powrócić do tego państwa.
- **Ochrona uzupełniająca** jest udzielana osobom, które nie kwalifikują się jako uchodźcy, ale mimo to potrzebują ochrony międzynarodowej. W UE ochrony uzupełniającej udziela się osobom, którym faktycznie grozi doznanie **poważnej krzywdy**, jeżeli zostaną zawrócone do swojego kraju. Poważna krzywda obejmuje:
 - karę śmierci lub egzekucję,
 - tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie,
 - poważne indywidualne zagrożenie wynikające z masowej przemocy w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych.

Twoje zadania jako funkcjonariusza pierwszego kontaktu obejmują należytą identyfikację i kierowanie do właściwych organów osób, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej, jak też innych osób o szczególnych potrzebach, w tym dzieci i ofiar handlu ludźmi. Takie osoby mogą mieć wiele potrzeb i niezbędne może być skierowanie ich do większej liczby organów.

Pamiętaj, że w kontakcie z osobami, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej, reprezentujesz nie tylko swój kraj, ale także całą UE.

Czym jest wspólny europejski system azylowy?

Wspólny europejski system azylowy to system oparty na pełnym i integralnym stosowaniu konwencji genewskiej. Ma on na celu zapewnienie sprawiedliwego i humanitarnego traktowania osób wnioskujących o udzielenie ochrony międzynarodowej, harmonizację systemów azylowych oraz zmniejszenie różnic między państwami członkowskimi na mocy wiążących przepisów, a także zacieśnienie praktycznej współpracy między krajowymi organami odpowiedzialnymi za kwestie azylu i wzmocnienie zewnętrznego wymiaru azylu.

Wspólny europejski system azylowy obejmuje następujące akty prawne ustanawiające wspólne wysokie standardy i zacieśniające współpracę w celu zapewnienia, aby osoby wnioskujące o udzielenie ochrony międzynarodowej były traktowane jednakowo w ramach sprawiedliwego i efektywnego systemu wszędzie tam, gdzie ubiegają się o ochronę międzynarodową:

przekształcona **dyrektywa w sprawie procedur azylowych**, która ma zapewnić wydawanie sprawiedliwych, szybkich i wysokiej jakości decyzji o azylu,

przekształcona **dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania**, która zapewnia humanitarne materialne warunki przyjmowania osób ubiegających się o azyl w całej UE oraz pełne respektowanie praw podstawowych zainteresowanych osób,

przekształcona **dyrektywa w sprawie kwalifikowania**, która wyjaśnia podstawy udzielania ochrony międzynarodowej. W jej przepisach zawarto także szereg praw i środków w zakresie integracji beneficjentów ochrony międzynarodowej,

przekształcone **rozporządzenie dublińskie** wyjaśniające proces określenia państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrywanie wniosku o azyl,

przekształcone **rozporządzenie EURODAC** usprawniające funkcjonowanie unijnej bazy danych odcisków palców do celów procedur azylowych.

4 Na czym polega różnica między migrantem a osobą potrzebującą ochrony międzynarodowej?

Pojęcie migranta jest szerokie i obejmuje osoby, które wyjeżdżają z jednego kraju lub regionu, aby osiedlić się w innym. Niektórzy migranci decydują się przenieść dobrowolnie z różnych przyczyn, najczęściej niezwiązanych z ochroną, na przykład ze względu na więzy rodzinne lub z powodu trudności ekonomicznych. **Osoby potrzebujące ochrony międzynarodowej są jednak zmuszone do ucieczki, aby ratować życie lub zachować wolność.** Nie dysponują one ochroną w kraju pochodzenia; w rzeczywistości prześladowaniem często grozi im własny rząd. Jeżeli inne kraje ich nie wpuszczą i nie udzielą ochrony, osoby te mogą być narażone na śmierć, prześladowania lub inne poważne naruszenia praw człowieka.

Współczesne przepływy migracyjne są często mieszane. W ich obrębie osoby potrzebujące ochrony oraz te, które przenoszą się ze względów niezwiązanych z ochroną, podróżują wspólnie, wykorzystując te same trasy i środki transportu. Takie podróże bywają długie, trudne i niebezpieczne; często są też organizowane nielegalnie. W tych okolicznościach identyfikacja osób, które mogą chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, jest zadaniem trudnym, ale niezmiernie ważnym.

5 Czy moim zadaniem jest decydować, czy dana osoba potrzebuje ochrony międzynarodowej?

Nie. Twoim zadaniem nie jest oceniać, czy dana osoba potrzebuje ochrony międzynarodowej ani czy jej relacja jest wiarygodna. Dalsze procedury odbędą się w innym miejscu i przeprowadzą je funkcjonariusze organu decydującego o przyznaniu azylu, którzy ocenią wnioski i ustalą zgodnie z prawem unijnym i międzynarodowym, czy danej osobie przysługuje ochrona międzynarodowa.

Twoim zadaniem jest identyfikacja osób, które mogą chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, przekazanie im informacji na temat takiej możliwości oraz skierowanie osób, które wyraziły chęć wystąpienia z takim wnioskiem, do odpowiedniego organu.

Zob. sekcję Kluczowa rola funkcjonariuszy pierwszego kontaktu Praktycznego przewodnika.

6 Jakie prawa mają w chwili kontaktu ze mną osoby, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej?

Osobom mogącym potrzebować ochrony międzynarodowej przysługują pewne prawa niezależnie od tego, czy wyraźnie wystąpiły one o udzielenie ochrony międzynarodowej, czy też nie. W wielu przypadkach zapewnienie im tych praw będzie Twoim obowiązkiem.

Zasada **non-refoulement** ma zastosowanie do wszystkich osób niezależnie od tego, czy ich status został formalnie ustalony. Państwa członkowskie mają obowiązek powstrzymać się od zawracania osób do dowolnego miejsca, w którym mogą one być prześladowane oraz poddane nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w tym torturom, nawet jeżeli są one nielegalnymi migrantami.

Pozostałe prawa obejmują **skuteczny dostęp do procedury azylowej, prawo do informacji** w języku zrozumiałym dla danej osoby o możliwości wystąpienia z wnioskiem, w tym dostęp do **tłumacza**, a także **możliwość kontaktu z UNHCR lub innymi organizacjami** świadczącymi pomoc prawną lub doradztwo dla wnioskodawców.

Pamiętaj, że wszystkie osoby muszą być traktowane z **pełnym poszanowaniem godności ludzkiej** oraz z poszanowaniem praw podstawowych i praw człowieka, co obejmuje zapewnienie opieki medycznej w nagłych przypadkach i zaspokojenie podstawowych potrzeb. Trzeba zidentyfikować osoby wymagające szczególnego traktowania, w tym dzieci i ofiary handlu ludźmi, oraz wskazać w ich przypadku odpowiednie procedury.

Zob. sekcję Kluczowa rola funkcjonariuszy pierwszego kontaktu *Praktycznego przewodnika*.

7 Na czym polega moja odpowiedzialność wobec osób wymagających szczególnego traktowania?

Do osób wymagających szczególnego traktowania należą w szczególności dzieci, dzieci pozostające bez opieki, osoby niepełnosprawne, osoby starsze, kobiety w ciąży, rodzice samotnie wychowujący dzieci, ofiary handlu ludźmi, osoby z zaburzeniami psychicznymi lub poważnymi chorobami oraz ofiary tortur, gwałtu bądź innych poważnych form przemoc psychicznej, fizycznej lub seksualnej.

Przejścia graniczne oraz ośrodki detencyjne to główne miejsca, gdzie mające specjalne potrzeby osoby wymagające szczególnego traktowania mogą się zgłosić lub zostać zidentyfikowane. Jako funkcjonariusz pierwszego kontaktu masz obowiązek **określenia szczególnych potrzeb osób wymagających szczególnego traktowania oraz skierowania ich w celu dalszej oceny lub udzielenia dalszego wsparcia** do organów krajowych i innych zainteresowanych stron, takich jak organizacje międzynarodowe i UNHCR, które specjalizują się w zaspokajaniu takich potrzeb i są do tego upoważnione zgodnie z krajowym ustawodawstwem oraz praktyką. Upewnij się, że znasz krajowe procedury przekazywania spraw oraz posiadasz stosowne dane kontaktowe.

Zawsze należy najpierw udzielić opieki zdrowotnej w nagłych wypadkach oraz zaspokoić podstawowe potrzeby, które mają pierwszeństwo przed zagadnieniami migracyjnymi. W miarę możliwości należy zachować jedność rodziny i nie oddzielać dzieci od rodziców lub krewnych.

Zob. sekcję Zwracaj uwagę na osoby wymagające szczególnego traktowania
Praktycznego przewodnika.

8

Jakie mam obowiązki wobec dziecka lub osoby, która twierdzi, że jest dzieckiem?

Zgodnie z właściwymi międzynarodowymi i europejskimi normami prawnymi oraz ustawodawstwem **dzieckiem jest każdy człowiek w wieku poniżej 18 lat**, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do danego dziecka pełnoletność jest osiągnięta wcześniej. Nawet jeżeli nie masz pewności, czy osoba, która twierdzi, że jest dzieckiem, rzeczywiście nim jest, należy ją przekazać właściwemu organowi w celu oceny jej wieku zgodnie z krajowym ustawodawstwem i praktyką.

Dzieci z natury wymagają szczególnego traktowania i jest bardzo ważne, aby wykazywać szczególną wrażliwość na ich szczególne potrzeby, zwłaszcza w przypadku gdy pozostają one bez opieki lub są oddzielone od rodziny. Dzieci pozostające bez opieki i oddzielone od rodziny należy jak najszybciej zidentyfikować oraz przekazać odpowiedzialnym organom zgodnie z krajowym ustawodawstwem i praktyką oraz zgodnie z gwarancjami przewidzianymi w prawie UE. Upewnij się, że znasz krajowe procedury przekazywania spraw oraz posiadasz dane kontaktowe wyspecjalizowanych służb ochrony dzieci oraz innych odpowiedzialnych zainteresowanych stron.

Bądź zawsze czujny(-a) i zwracaj uwagę na ewentualne oznaki handlu ludźmi. Czy w sytuacji, którą widzisz, jest coś niezwykłego? Czy dziecko jest ciche, obojętne/nieobecne, zachowuje się chaotycznie, jest wystraszone, zdenerwowane? Czy ktoś czeka na dziecko czy może dziecko patrzy na innego dorosłego? Jeżeli w dowolnym czasie pojawi się uzasadnione podejrzenie, że dziecko może stać się ofiarą handlu ludźmi lub wymaga ochrony w inny sposób, trzeba niezwłocznie zastosować mechanizm przekazywania spraw oraz wstępnego dochodzenia zgodnie z krajowym ustawodawstwem i praktyką.

Pamiętaj, aby **komunikować się w przyjazny sposób**, biorąc pod uwagę wiek i dojrzałość dziecka. **Informuj dziecko**, co się dzieje i co się wydarzy. Zapewnij **dostęp do podstawowych usług**.

We wszystkich działaniach i decyzjach dotyczących dzieci **sprawą nadrzędną musi być najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka**. Ogólną zasadą jest, że dzieci nie powinno się oddzielać od towarzyszących im rodziców lub krewnych, chyba że istnieje uzasadnione podejrzenie, że pozostanie z nimi nie jest w ich najlepszym interesie. W takim przypadku należy niezwłocznie poinformować wyspecjalizowane służby ochrony dzieci zgodnie z krajowym ustawodawstwem i praktyką.

Należy przestrzegać zasady *non-refoulement*. Jeżeli ma dojść do powrotu, niezbędne jest przestrzeganie zabezpieczeń dotyczących dzieci wskazanych w art. 10 dyrektywy w sprawie powrotów.

Zob. sekcję Dzieci pozostające bez opieki lub oddzielone od rodziny *Praktycznego przewodnika*.

Dodatkowe informacje znajdują się w podręczniku Fronteksu dotyczącym dzieci¹.

¹ http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Training/VEGA_Children_Handbook.pdf

9 Czy ofiara handlu ludźmi również może potrzebować ochrony międzynarodowej?

Jeżeli istnieją powody, aby sądzić, że dana osoba może być ofiarą handlu ludźmi, należy ją skierować do właściwych organów i służb zgodnie z krajowym ustawodawstwem i praktyką w celu udzielenia jej odpowiedniej pomocy oraz wsparcia. Upewnij się, że znasz krajowe procedury przekazywania spraw ofiar handlu ludźmi oraz posiadasz stosowne dane kontaktowe.

Jednak **w niektórych przypadkach ofiary handlu ludźmi również mogą potrzebować ochrony międzynarodowej i należy im zapewnić dostęp do procedury azylowej**. Wszystkie ofiary handlu ludźmi należy w każdym razie należycie poinformować o prawie do ubiegania się o azyl.

Należy pamiętać, że w pobliżu nadal może znajdować się handlarz ludźmi. Ważne jest, aby każdy miał możliwość rozmawiać z Tobą we własnym imieniu, swobodnie i z zachowaniem prywatności. Zadbaj, aby nikt nie interweniował ani nie udzielał odpowiedzi na pytania w imieniu innej osoby, chyba że działa w jej najlepszym interesie. Szczególną uwagę na ewentualne oznaki handlu ludźmi należy zwrócić w przypadku dzieci pozostających bez opieki lub oddzielonych od rodziny.

W przypadku kobiet i dziewcząt należy zapewnić, jeżeli to możliwe, obecność funkcjonariuszki pierwszego kontaktu. Kobiet i dziewcząt nie należy zmuszać, aby mówiły o incydentach bądź przestępstwach związanych z wykorzystywaniem lub przemocą seksualną. W stosownych przypadkach, uwzględniając ich wiek, kobietom należy taktownie zadać pytanie, czy mogą być w ciąży, i w razie potrzeby poinformować je o dostępnej pomocy.

Zob. sekcję Osoby z wieloma szczególnymi potrzebami *Praktycznego przewodnika*.

10

Kto może się ubiegać o ochronę międzynarodową?

Każdy ma prawo ubiegać się o ochronę międzynarodową.

Prawo do azylu zapisano w konwencji genewskiej, w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej oraz w innych międzynarodowych i europejskich instrumentach prawnych. Nie oznacza to jednak, że każda osoba występująca z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej ją otrzyma. W każdym systemie azylowym część wniosków jest odrzucana, a część przyjmowana, ale wszystkie muszą zostać ocenione zgodnie z prawem europejskim i międzynarodowym.

Bezpieczeństwo i dostęp do odpowiednich procedur stanowią niezbędne elementy zapewnienia skutecznego prawa do azylu. Jako funkcjonariusz pierwszego kontaktu masz do odegrania ważną rolę w identyfikacji osób, które mogą chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, oraz w zapewnieniu im dostępu do procedury azylowej.

Zob. sekcję Kto może chcieć wystąpić z wnioskiem? Praktycznego przewodnika.

11

Czy osoba ze stwierdzającymi nieprawdę dokumentami lub nieposiadająca dokumentów może ubiegać się o ochronę międzynarodową?

Tak. Prawo do wnioskowania o udzielenie ochrony międzynarodowej ma każdy, niezależnie od tego, czy wjechał do państwa członkowskiego lub przebywa na jego terytorium nielegalnie, posługując się fałszywymi lub stwierdzającymi nieprawdę dokumentami bądź w ogóle nie posiadając dokumentów.

Większość osób potrzebujących ochrony międzynarodowej styka się z zagrażającą ich życiu przemocą, przez co rzadko mają one możliwość zgromadzić dokumentację wymaganą, aby uzyskać dostęp do UE w sposób zgodny z prawem.

Zgodnie z konwencją genewską i kodeksem granicznym Schengen osób wnioskujących o ochronę międzynarodową nie można karać za nielegalny wjazd lub pobyt, pod warunkiem że zgłoszą się bezzwłocznie do władz. Dana osoba może wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej nawet podczas dochodzenia w sprawie fałszywych i stwierdzających nieprawdę dokumentów. W takim przypadku dochodzenie policyjne zostaje wstrzymane, uruchomiona zostaje zaś procedura azylowa.

Zob. sekcję Kto może chcieć wystąpić z wnioskiem? Praktycznego przewodnika.

12 Jak rozpoznać osobę, która może chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?

Wiele osób mogących potrzebować ochrony międzynarodowej nie ubiega się aktywnie o azyl w kraju, do którego przybyły. Wiele z nich nie zna swoich praw i obowiązków lub mogą zdecydować się nie wnioskować o ochronę ze względu na swoją szczególną sytuację bądź dlatego, że zostały wprowadzone w błąd co do swoich możliwości, na przykład przez przemytników.

Dlatego ważna jest obserwacja i **zwracanie uwagi na przesłanki świadczące o tym, że dana osoba może chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej.**

Powody, aby przypuszczać, że dana osoba może chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, mogą się przejawiać na różne sposoby. Można je zidentyfikować w wyniku obserwacji, bezpośredniego kontaktu z daną osobą lub innymi osobami, analizy dokumentów przedstawionych przez daną osobę bądź w związku z innymi okolicznościami. Aby rozpoznać takie przesłanki szybko i w bardziej precyzyjny sposób, **należy zwrócić szczególną uwagę na następujące elementy:**

1. **Kim jest dana osoba** (wiek; płeć; status rodzinny; przynależność etniczna, religia i narodowość)
2. **Skąd pochodzi dana osoba** (kraj pochodzenia; ogólne okoliczności przyjazdu)

3. Co mówi/czego się obawia dana osoba:

- Zabójstwa lub egzekucji
- Prześladowań
- Tortur
- Wojny
- Powrotu

4. Czego chce dana osoba:

- Pomocy
- Ochrony
- Spotkania z przedstawicielem ONZ/
UNHCR/prawnikiem

5. Co można zaobserwować (wygląd i zachowanie):

- Próba kontaktu z funkcjonariuszem/
unikanie go
- Lęk, stres lub nietypowe milczenie
- Nietypowe zachowanie lub postawa
- Wygląd (urazy, blizny, odzież, rzeczy
osobiste itp.)

Przekazanie informacji jest kluczowym elementem zapewnienia skutecznego dostępu do procedury azylowej. Twoją rolą jako funkcjonariusza pierwszego kontaktu jest zapewnienie, aby osoby, które mogą chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, były w stanie to uczynić. Dlatego musisz proaktywnie przekazać im informacje na temat prawa do ubiegania się o azyl, a także związanych z tym praw i obowiązków.

*Zob. sekcję Orientacyjna lista przesłanek
Praktycznego przewodnika.*

13

Kiedy i jak należy przekazać informacje osobom, które mogą chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?

Twoją rolą jako funkcjonariusza pierwszego kontaktu jest zapewnienie, aby osoby, które mogą chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, były w stanie to uczynić. Dlatego musisz proaktywnie przekazać im informacje na temat prawa do ubiegania się o azyl, a także związanych z tym praw i obowiązków. Głównym celem przekazania informacji jest zapewnienie, aby osoby, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej, zyskały skuteczny dostęp do procedury azylowej.

Ogólnie rzecz biorąc, informacje o możliwości wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej muszą zostać przekazane w ośrodkach detencyjnych oraz na przejściach granicznych, w tym w strefach tranzytowych, na granicach zewnętrznych. Można jednak uznać za dobrą praktykę przekazywanie takich informacji także w chwili, gdy ludzie usiłujący przekroczyć granicę poza przejściami granicznymi są zatrzymywani przez organy odpowiedzialne za ochronę granicy.

Upewnij się, że wiesz, jakie informacje należy przekazać zgodnie z krajowym ustawodawstwem i prak-

tyką oraz zgodnie z prawem UE. Informacje powinny zostać przekazane **terminowo** i być na tyle kompletne, na ile jest to możliwe. Niezbędne jest, aby **komunikować się w języku zrozumiałym dla danej osoby**. W razie potrzeby należy zapewnić pomoc tłumacza. **Język i styl komunikacji należy dopasować do płci, wieku, stanu fizycznego i psychicznego lub poziomu wykształcenia osoby, z którą mamy do czynienia.** W przypadku kobiet i dziewcząt należy zapewnić, jeżeli to możliwe, obecność funkcjonariuszki pierwszego kontaktu i tłumaczki.

Zob. sekcję Orientacyjna lista przesłanek
Praktycznego przewodnika.

14 Kiedy dana osoba staje się wnioskującym o ochronę międzynarodową?

Osoba staje się wnioskującym o ochronę międzynarodową w chwili wystąpienia ze stosownym wnioskiem. Na mocy unijnego dorobku prawnego w dziedzinie azylu uważa się, że dana osoba występuje z wnioskiem, **gdy wyraża w jakiejkolwiek formie i wobec jakiegokolwiek organu chęć wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej** lub z jej wypowiedzi wynika, że ubiega się o ochronę międzynarodową. Nie musi przy tym zostać użyte słowo „azyl” czy „uchodźca”. Osobom wnioskującym o udzielenie ochrony międzynarodowej przysługują wszystkie prawa i obowiązki wynikające z tego statusu.

Jako funkcjonariusz pierwszego kontaktu jesteś często pierwszym przedstawicielem swojego kraju, z którym styka się osoba mogąca potrzebować ochrony międzynarodowej. W wielu przypadkach to Ty jesteś pierwszą osobą, którą będzie ona mogła poinformować o chęci wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Pamiętaj, że wiele osób, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej, obawia się prześladowań ze strony funkcjonariuszy we własnym kraju lub zostało źle potraktowanych przez funkcjonariuszy w innych krajach podczas podróży. W wielu przypadkach mogą one nie podejść do Ciebie bezpośrednio ani nie ubiegać się aktywnie o azyl. **Funkcjonariusze pierwszego kontaktu odgrywają kluczową rolę w stworzeniu atmosfery zaufania i proaktywnej identyfikacji osób, które mogą chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, przekazaniu im odpowiednich informacji na temat prawa do ubiegania się o azyl oraz wskazaniu im odpowiednich procedur.**

Zob. sekcję Jak dalej postępować w przypadku, gdy osoba wystąpiła z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej *Praktycznego przewodnika*.

15 Jak rozpoznać osobę, która występuje z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?

Jako funkcjonariusz pierwszego kontaktu będziesz często pierwszym przedstawicielem swojego kraju, z którym stykają się obywatele państw trzecich docierający do UE i wobec którego mają po raz pierwszy szansę wyrazić chęć ubiegania się o azyl.

Należy pamiętać, że ludzie mogą wyrażać zamiar ubiegania się o ochronę międzynarodową w różny sposób. **Każda wyrażona ustnie lub w formie pisemnej obawa przed prześladowaniem bądź poważną krzywdą w razie odmowy wjazdu kwalifikuje się jako wniosek.** Nie musi przy tym zostać użyte słowo „azyl” czy „uchodźca”.

Niektóre z kluczowych słów, wyrażań lub komunikatów, które mogą sygnalizować, że dana osoba może chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, to **obawa przez zabiciem, prześladowaniami, torturami, wojną lub obawa przed zawróceniem**. Dana osoba może również prosić o **pomoc** czy **ochronę** lub może chcieć rozmawiać z **ONZ, biurem UNHCR lub prawnikiem** itp.

Każda osoba, która wyraziła zamiar wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, jest uznawana za wnioskodawcę ze wszystkimi prawami i obowiązkami wynikającymi z tego statusu oraz musi zostać skierowana do właściwego organu w celu dalszej oceny. Pamiętaj, że Twój osąd w punkcie wjazdu ma kluczowe, wręcz krytyczne znaczenie. Jeżeli masz jakiegokolwiek wątpliwości co do intencji osoby, z którą masz do czynienia, zasięgnij rady u przełożonego.

Zob. sekcje Identyfikacja wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej *Praktycznego przewodnika*.

16

Co zrobić, jeżeli dana osoba wyraziła chęć wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?

W chwili gdy dana osoba wyraziła zamiar wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, **jest uznawana za wnioskodawcę oraz musi zostać skierowana do właściwego organu** w celu dalszej oceny. Jako funkcjonariusz organu, który może otrzymywać wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej, masz obowiązek poinformować wnioskodawcę, gdzie i w jaki sposób należy złożyć wniosek.

Osobom wnioskującym o udzielenie ochrony międzynarodowej przysługują pewne prawa i gwarancje wynikające z tego statusu, w tym prawo do pozostawania, prawo do podstawowych materialnych warunków przyjmowania, odpowiednie wsparcie w przypadku szczególnych potrzeb w zakresie procedury lub przyjmowania, prawo do uzyskania bardziej szczegółowych informacji na temat procedury azylowej w języku, który rozumieją, oraz gwarancje w przypadku zatrzymania. Jako funkcjonariusz pierwszego kontaktu ponosisz odpowiedzialność za zapewnienie tych praw, na przykład poprzez skierowanie wnioskodawców do odpowiednich organów i organizacji.

Po wystąpieniu z wnioskiem musi on zostać zarejestrowany.

- **Jeżeli pracujesz w organie właściwym do zarejestrowania wniosku, masz obowiązek to uczynić** w ciągu trzech dni roboczych.

- Jeżeli pracujesz w innym organie, wniosek należy przekazać do **właściwego organu, aby został on zarejestrowany** nie później niż w ciągu sześciu dni roboczych od wystąpienia z wnioskiem. Zaleca się pisemne odnotowanie otrzymania wniosku zgodnie z krajowym ustawodawstwem i praktyką.

Pamiętaj, że osób ubiegających się o ochronę międzynarodową nie można karać za nielegalny wjazd lub pobyt, pod warunkiem że zgłoszą się niezwłocznie do władz.

Zob. sekcję Jak dalej postępować w przypadku, gdy osoba wystąpiła z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej *Praktycznego przewodnika*.

17

Co należy zrobić, jeżeli istnieją powody, aby przypuszczać, że ktoś może potrzebować ochrony, ale nie wyraził chęci wystąpienia z wnioskiem?

Wiele osób, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej, nie ubiega się aktywnie o azyl. Mogą na przykład nie wiedzieć o tym prawie, nie znać procedur, mogą być ofiarami handlu ludźmi bądź mogły doznać urazu związanego z prześladowaniem lub trudną podróżą. Dodatkowo osoby potrzebujące ochrony międzynarodowej często nie dysponują informacjami na temat swoich praw i obowiązków, mają w innym państwie członkowskim krewnych, do których pragną dołączyć, bądź też zostały wprowadzone w błąd co do swoich możliwości, na przykład przez przemytników. Nierealne jest oczekiwanie, że będą one w pełni znać procedurę azylową i zasady obowiązujące na mocy rozporządzenia dublińskiego, będą miały pełne zaufanie do władz pozwalające im bezpośrednio opowiedzieć o swoich obawach na granicy lub w ośrodku detencyjnym bądź też będą znały odpowiednie słowa i wyrażenia pozwalające uzyskać dostęp do procedury.

Przekazanie informacji jest podstawowym elementem zapewnienia, aby osoby, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej, zyskały skuteczny dostęp do procedury azylowej i były w stanie podjąć świadomą decyzję, czy wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Pamiętaj, że do Twoich obowiązków należy zapewnienie, aby żadna osoba, nawet jeżeli nie wystąpiła z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, nie została zawrócona do miejsca, w którym może być prześladowana oraz poddana nieludzkiemu lub

poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w tym torturom, nawet jeżeli jest nielegalnym migrantem. Wszelkie przypadki zawrócenia powinny przebiegać zgodnie z ustalonymi procedurami, z zachowaniem wymaganych zabezpieczeń i gwarancji prawnych.

Jeżeli masz jakiegokolwiek wątpliwości co do intencji osoby, z którą masz do czynienia, zasięgnij rady u przełożonego, zwłaszcza jeśli jej powrót do kraju pochodzenia lub kraju tranzytu mógłby stanowić naruszenie prawa europejskiego lub międzynarodowego.

Zob. sekcję Jak dalej postępować w przypadku, gdy osoba, która może potrzebować ochrony międzynarodowej, nie chce wystąpić z wnioskiem o jej udzielenie Praktycznego przewodnika.

18

Co zrobić, jeżeli dana osoba wystąpiła o azyl, ale mam podejrzenia, że próbuje jedynie wykorzystać system?

Każda osoba, która wyraziła zamiar wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, jest uznawana za wnioskodawcę ze wszystkimi prawami i obowiązkami wynikającymi z tego statusu oraz musi zostać skierowana do właściwego organu w celu dalszej oceny.

Pamiętaj, że Twoim zadaniem nie jest oceniać, czy dana osoba potrzebuje ochrony międzynarodowej lub czy jej relacja jest wiarygodna. Jest to zadanie organu udzielającego azylu. W każdym systemie azylowym część wniosków jest odrzucana, a część przyjmowana, ale wszystkie muszą zostać ocenione zgodnie z prawem europejskim i międzynarodowym.

Niemniej możesz zasięgnąć rady u przełożonego lub poinformować odpowiedzialny organ o przyczynach swoich wątpliwości.

Zob. sekcję Kto może chcieć wystąpić z wnioskiem? Praktycznego przewodnika.

19

Co stanie się, jeżeli nie uda mi się zidentyfikować osoby, która chce wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej?

Błędna identyfikacja oraz nieskierowanie danej osoby do właściwych organów może nieść poważne konsekwencje dla tej osoby. **Osoba ta może zostać zawrócona do kraju, gdzie jej życie lub wolność są zagrożone lub mogą jej zagrażać prześladowania, śmierć, okrutne, niehumanitarne i poniżające traktowanie lub inne poważne naruszenia praw człowieka.**

Jako funkcjonariusz pierwszego kontaktu odgrywasz kluczową rolę w zapewnieniu dostępu do ochrony osobom jej potrzebującym. Jeżeli masz jakiegokolwiek wątpliwości co do intencji osoby, z którą masz do czynienia, zasięgnij rady u przełożonego.

20

Czasami czuję się wyczerpany(-a) lub wręcz odczuwam gniew wobec osób, z którymi mam do czynienia na co dzień. Czy jest to normalne?

Każdy funkcjonariusz pierwszego kontaktu musi wykonywać swoje zadania w trudnych okolicznościach, często stykając się z ludźmi z odmiennych kultur, z odmiennych środowisk społecznych i z odmiennymi doświadczeniami życiowymi. Takie ciekawe, ale zarazem niezwykle wymagające środowisko pracy może wywierać wpływ na samopoczucie psychiczne. Wykonując swoje obowiązki, możesz doświadczać różnych emocji – od współczucia przez obojętność aż do odrzucenia osób, z którymi masz do czynienia na co dzień. To z kolei może mieć wpływ na skuteczność i jakość Twojej pracy oraz Twoją zdolność do podejmowania właściwych decyzji i działań.

Musisz mieć świadomość tych czynników oraz swojej sytuacji osobistej i podejmować stały wysiłek w celu zminimalizowania ich wpływu. W razie potrzeby nie wahaj się poprosić współpracowników lub przełożonych o wsparcie bądź zasięgnąć profesjonalnej porady.

Zob. sekcję Bądź świadomy(-a) swojej sytuacji osobistej *Praktycznego przewodnika*.

Dostęp do procedury azylowej

- ▶ Każdy człowiek powinien być doceniany i szanowany.
- ▶ Zawsze należy najpierw udzielić opieki zdrowotnej w nagłych wypadkach oraz zaspokoić podstawowe potrzeby.

1

Każdy może być uchodźcą

Ochrony może potrzebować każdy, niezależnie od kraju pochodzenia, przynależności etnicznej, wyglądu lub zachowania.

2

Każdy ma prawo do ochrony przed wydaleniem lub zawróceniem

Nikt nie może być wydalony ani zawrócony do miejsca, w którym groziłoby mu prześladowanie, kara śmierci, tortury bądź niehumanitarne lub poniżające traktowanie czy karanie. Zasada ta odnosi się także do zakazu wjazdu na granicę oraz wszelkich form przymusowego usuwania.

3

Trzeba zidentyfikować osoby wymagające szczególnego traktowania i udzielić im odpowiedniej pomocy

Środki podejmowane na przejściach granicznych oraz w ośrodkach detencyjnych to bardzo ważna sposobność, aby określić i zidentyfikować specjalne potrzeby osób wymagających szczególnego traktowania, w tym dzieci i ofiar handlu ludźmi.

4

Przy wszystkich działaniach dotyczących dzieci kwestią nadrzędną jest najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka

Podczas oceny, co leży w najlepszym interesie dziecka, należy w każdym przypadku z osobna zwrócić należytą uwagę na czynniki takie jak bezpieczeństwo, możliwości łączenia rodzin, dobrostan dziecka oraz jego poglądy zgodnie z jego wiekiem i dojrzałością.

5

Każdego, kto może chcieć wystąpić z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, trzeba poinformować o takim prawie

Aby zapewnić skuteczny dostęp do procedury azylowej, informacje o prawie do azylu trzeba przekazać wszystkim osobom, które mogą potrzebować ochrony międzynarodowej.

6

Każdy ma prawo ubiegać się o ochronę międzynarodową

Nikommu nie można odmówić dostępu do procedury azylowej, nawet jeżeli dana osoba nie spełniła wszystkich warunków wjazdu.

7

Wszelkie oznaki lęku lub obawy mogą być rozumiane jako wniosek o ochronę międzynarodową

Ludzie mogą wyrażać zamiar ubiegania się o ochronę międzynarodową w różny sposób. Każda wyrażona ustnie lub w formie pisemnej obawa przed prześladowaniem bądź poważną krzywdą w razie odmowy wjazdu kwalifikuje się jako taki wniosek. Nie musi przy tym zostać użyte słowo „azyl” czy „uchodźca”.

8

Osób wnioskujących o ochronę międzynarodową nie można karać za nielegalny wjazd lub pobyt

Osób, które zgłoszą się bezzwłocznie do władz, nie można karać za nielegalny wjazd lub pobyt.

9

Każdy wniosek musi zostać zarejestrowany lub przekazany do właściwego organu w celu rejestracji.

Po wystąpieniu z wnioskiem właściwy organ musi taki wniosek zarejestrować. Rejestracji należy dokonać jak najszybciej, w terminach określonych przepisami prawa.

10

Zasady *non-refoulement* trzeba przestrzegać nawet wtedy, gdy osoba nie ubiega się o azyl

Wszelkie przypadki zawrócenia powinny przebiegać zgodnie z ustalonymi procedurami, z zachowaniem wymaganych zabezpieczeń prawnych i gwarancji. Nikogo nie można zawrócić do kraju, w którym grożą mu tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie czy karanie, nawet jeżeli jest on nielegalnym migrantem.

JAK OTRZYMAĆ PUBLIKACJE UE

Publikacje bezpłatne:

- jeden egzemplarz:
w EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)
- kilka egzemplarzy (lub mapy, plakaty):
w przedstawicielstwach Unii Europejskiej (http://ec.europa.eu/represent_pl.htm) w delegaturach Unii Europejskiej w krajach poza UE: (http://eeas.europa.eu/delegations/index_pl.htm)
kontaktując się z Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_pl.htm) lub dzwoniąc pod numer 00 800 6 7 8 9 10 11 (numer bezpłatny w całej UE) (*).

(*) Informacje są udzielane nieodpłatnie, większość połączeń również jest bezpłatna (niektórzy operatorzy, hotele lub telefony publiczne mogą naliczać opłaty).

Publikacje płatne:

- w EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>)

Elektroniczna wersja narzędzia znajduje się na stronach internetowych EASO i Fronteksu wraz z innymi praktycznymi narzędziami dla funkcjonariuszy pierwszego kontaktu w zakresie dostępu do procedury azylowej:

<http://easo.europa.eu/accesstoprocedure>

<http://frontex.europa.eu/publications/?c=training>

■ Urząd Publikacji

ISBN 978-92-9243-754-1
doi:10.2847/754720